

GPS'EN EN ANDERE NIEUWE VORMEN VAN RECREATIE IN DE NATUUR

T.A. de Boer & J.K. van Raffe

Natuur is een populaire bestemming voor een dagje uit. Traditionele activiteiten als wandelen en fietsen vinden op grote schaal plaats. Maar er is veel meer mogelijk in de natuur. Je kunt er ook kamperen, struinen, spelen en schatzoeken. Dit zijn vormen van recreatie die nog niet overal mogelijk zijn, maar waar wel behoefte aan is. Beheerders/eigenaren die besluiten om hun terrein open te stellen voor deze recreatievormen willen graag weten wat de consequenties hiervan zijn: zijn er voorzieningen nodig, wat kost het, wat levert het op, wat zijn de effecten op natuur en draagvlak, etc.? Alterra deed daarom een verkennend onderzoek naar een aantal nieuwere recreatievormen. In dit artikel worden de consequenties van gps'en op een rijtje gezet en de belangrijkste conclusies van de andere recreatievormen (struinen, lopen van laarzenpaden, spelen in speelbossen, paalkamperen en mountainbiken) genoemd.

Gps'en (Gps = Global Position System) is een avontuurlijke manier van wandelen met behulp van een gps. Dit is een apparaatje ter grootte van een mobiele telefoon dat je de weg wijst. Met behulp van signalen van satellieten kun je je positie op aarde op de gps aflezen. Vooraf of tijdens de wandeling worden punten (coördinaten) van het terrein ingevoerd in de gps, zodat je een route kunt lopen. De gebruiker kan zelf routes uitstippelen, of deze downloaden van internet. Het lopen van een route met een gps is een soort ontdekkings-tocht, waarbij je niet kan verdwalen. Een bijzondere vorm van wandelen met een gps is geocaching (schatzoeken). Langs de route is dan een schat verstopt, die je alleen met een gps kunt vinden. De locaties van deze schatten (caches) worden door de eigenaar op internet gezet. Een cache is meestal een kistje met een logboek en een aantal voorwerpen, zoals sleutelhangers, speelgoed etc. De vinder wordt geacht iets in het logboek te schrijven en mag een voorwerp uit het kistje halen, mits er ook iets in gedaan wordt. Begin dit jaar waren er 397 caches verstopt in Nederland en eind augustus 2003 was dit aantal toegenomen tot 643 (geregistreerd op www.geocaching.nl)

1500 actieve cachers

Gps'en is nieuw. Daarom is er landelijk nog weinig bekend over het huidige en toekomstige gebruik. Met behulp van sleutelpersonen en internet is een globale inschatting gemaakt. Staatsbosbeheer is momenteel de enige terreinbeheerder die gps-routes via internet aanbiedt. Volgens deze organisatie lopen ongeveer 150 groepen per week een gps-route op één van hun terreinen. Het betreft mensen in alle leeftijdsklassen (tot ongeveer 55 jaar). Gezinnen met kinderen vormen een belangrijke groep. Staatsbosbeheer schat het aantal gps-systemen dat in bezit is van particulieren op ca. 10.000 stuks. Geocaching in Nederland gebeurt op kleinere schaal. In januari 2003 waren er ongeveer 1500 actieve cachers (1 persoon of een groepje mensen) actief. De verwachting is dat het recreatief gebruik van de gps sterk toe zal nemen. Een gps biedt de wandelaar immers veel extra mogelijkheden om z'n bezoek aan de natuur te verbeteren. Men is niet meer afhankelijk van paaltjesroutes, kan meedoen met speciaal voor de gps ontwikkelde activiteiten, zoals geocaching en locaties zoals (paal)kampeerterreinen, uitkijktorens, observatiehutten e.d. zijn eenvoudig te

vinden. Bovendien wordt een gps steeds goedkoper. Een eenvoudig apparaat kost momenteel ca. € 180.

Het aanbieden van gps-routes en geocaching kost niet veel, omdat er nauwelijks voorzieningen voor nodig zijn. Met een vooraf geprogrammeerde route in de gps kan de recreant op pad. Bij geocaching wordt een schat verstopt in het terrein. Soms worden echter kleine voorzieningen aangebracht. Zo gebruikt Staatsbosbeheer paaltjes om de coördinaten van de route in het terrein te markeren.

Het uitzetten van een route kost ongeveer 8 uur, mits men het terrein goed kent. Een geocache aanleggen vraagt over het algemeen meer tijd, omdat er ook aanwijzingen nodig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van puzzelopdrachten. Vervolgens moeten de routes of caches nog aan de recreant worden aangeboden, bijvoorbeeld door ze op internet te plaatsen. Gps-routes en geocaching leveren op dit moment financieel niets op.

Wat zijn de effecten op de natuur?

Uit de ervaringen van Staatsbosbeheer met gps routes blijkt, dat gps'en geen noemenswaardig effect op de natuur heeft. Hoewel men zich in de terreinen van Staatsbosbeheer waar gps-routes worden aangeboden buiten de paden mag begeven, blijkt dit in de praktijk niet vaak voor te komen. Paden lopen immers veel makkelijker. Het effect van geocaching op de natuur is iets groter, omdat buiten de paden een schat is verstopt, bijvoorbeeld onder een laagje bladeren of takken. Door te zorgen dat de routes en caches in robuuste terreinen worden uitgezet/geplaatst, zijn de effecten te minimaliseren. Het is bovendien de vraag of de effecten schadelijk zijn. Betreding kan positieve effecten hebben op de soortenrijkdom (flora). Een wandelaar met een gps gedraagt zich over het algemeen niet anders dan een gewone (paaltjes) wandelaar en levert dus geen hinder op voor andere recreanten. Wat betreft geocachen ligt dit iets anders. Het zoeken naar een schat wordt door andere recreanten soms vreemd gevonden. Geocachers speuren daarom het liefst zonder mensen in de buurt.

Met een gps in de hand kan de gebruiker zelf routes uitstippelen, of deze downloaden van internet. Het lopen van een route met een gps is een soort ontdekkings-tocht, waarbij je niet kan verdwalen. Foto: Alterra.

Wat betreft de aanleg en het beheer van de gps-routes en geocaches is er juridisch gezien niet zoveel bijzonders te melden. Voor wat betreft de aansprakelijkheid geldt hetzelfde als bij 'normaal gebruik' van een terrein (wandelen). De eigenaar kan aansprakelijk worden gesteld in geval van persoonlijke ongelukken of materiële schade, indien hij niet aan de 'zorgplicht' heeft voldaan.

Al met al is gps'en dus een nieuwe, avontuurlijke vorm van natuurbeleving die momenteel nog door een kleine groep enthousiast beoefend wordt. Naarmate de mogelijkheden voor gps'en in terreinen toenemen en het bekender wordt bij het grote publiek, zal naar verwachting ook het gebruik

stijgen. Hoewel het gps'en weinig kost en de effecten op natuur gering zijn, wordt het momenteel nog maar beperkt aangeboden door terreinbeheerders/eigenaren.

In vergelijking met de populairste activiteiten in de natuur (wandelen en fietsen), wordt aan de meeste nieuwe recreatievormen door een beperkt aantal recreanten deelgenomen. Uitzonderingen op dit moment zijn ATB'en en speelbossen. Door deze extensieve deelname en door het gebruik van robuuste natuur, zijn de negatieve effecten op de natuur gering. Dit geldt minder voor ATB'en. Voor alle activiteiten geldt, dat ze bijdragen aan een andere beleving van de natuur en

dat heeft een positief effect op het draagvlak voor natuurbehoud. Het aanbieden van nieuwe recreatievormen levert financieel nog niet veel op. In Nederland is het in het algemeen lastig om recreanten hiervoor te laten betalen. Natuur is feitelijk een collectief goed. De overheid geeft alleen subsidie voor openstelling van terreinen. Als zij adequater wil kunnen inspelen op nieuwe recreatieve behoeften, dan zal ook het aanbieden van specifieke voorzieningen gesubsidieerd moeten worden.

Nieuwe recreatievormen

In het rapport van Alterra 'Nieuwe recreatievormen in bos, natuur en landschap' worden de andere vormen van recreatie op soortgelijke wijze omschreven. Hieronder volgen de belangrijkste conclusies ten aanzien van struinen, mountainbiken, paalkamperen en speelbossen.

Struinen

Struingebieden hebben weinig paden, zodat men zelf het terrein moet ontdekken. Dit geeft een heel andere natuurervaring. Open terreinen lenen zich beter voor struinen dan bos of natte terreinen. De effecten op de natuur lijken in de bestaande struinterreinen gering, omdat de struinnatuur vaak tegen een stootje kan en er geen bijzondere natuurkwaliteiten nagestreefd worden.

Mountainbiken

Er zijn naar schatting 180.000 ATB'ers in Nederland. Ongeveer de helft hiervan is aangesloten bij een vereniging en gaat regelmatig fietsen. Schade aan de natuur ontstaat vooral als ATB'ers van de paden gaan. Met het aanleggen van uitdagende routes kan dit deels voorkomen worden. Een andere oplossing om de schade te beperken is de MTB-gedragscode, die alle verenigingsleden moeten ondertekenen. Deze gedragscode is ontwikkeld door Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en organisaties die het ATB'en vertegenwoordigen (NTFU, KNWU). In de gedragscode staan ook regels hoe de ATB'er zich t.o.v. andere recreanten moet gedragen. Andere recreanten hebben namelijk regelmatig last van ATB'ers.

Paalkamperen

Paalkamperen is een eenvoudige manier van overnachten in de natuur. De enige voorziening is een open plek met een paal. Soms is de paal een waterpomp (geen drinkwater). De aanlegkosten van een paalkampeerplaats zijn gering (ca. € 50). Alleen de kosten voor een pomp zijn hoog. Slechts een kleine groep doorgewinterde fijnproevers maakt gebruik van de paalkampeerplaatsen. Hierdoor is er nauwelijks sprake van verstoring van de natuur of van andere recreanten. Ook al omdat de paalkampeerplaatsen op plekken liggen, waar weinig recreanten komen en de paalkampeerders vooral 's nachts aanwezig zijn. In Nederland worden niet veel paalkampeerplaatsen aangeboden. Dit kan te maken hebben met de onbekendheid van beheerders en gemeenten met de bepaling in de Wet OpenluchtRecreatie (WOR) dat een gemeente kan beslissen dat paalkampeerterreinen mogen bestaan zonder vergunning of ontheffing.

Laarzenpaden

Laarzenpaden gaan grotendeels over terreinen die regelmatig drassig zijn. Ze worden vooral gelopen door de avontuurlijke wandelaar. De aanleg en beheerkosten zijn over het algemeen gering. Zolang de laarzenpaden niet door al te kwetsbare stukken natuur gaan, zal er niet veel schade aan de

Struigebieden hebben weinig paden, zodat men zelf het terrein moet ontdekken. Dit geeft een heel andere natuurervaring. Foto: Hans Dekker.

natuur zijn.

Speelbossen

In Nederland zijn circa 20 speelbossen, waarvan 10 van Staatsbosbeheer. Deze speelbossen trekken veel publiek. Het aanleggen van een speelbos met voorzieningen is duur (gemiddeld € 32.000). Het kan echter ook eenvoudiger en goedkoper door speelobjecten achterwege te laten. Het betreft dan een stuk terrein waar kinderen van de paden mogen, hutten kunnen bouwen etc. Dit

is op zich ook voldoende. Het bos is immers het voornaamste speelobject. Ervaringen in en met de natuur op jonge leeftijd zijn van onschatbare waarde.

T.A. de Boer en J.K. van Raffe werken bij Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte.

Meer informatie is te lezen in het rapport van Alterra: T.A. de Boer & J.K. van Raffe. 2003. 'Nieuwe recreatievormen in bos, natuur en landschap'. Alterra rapport 745. Het rapport kan gedownload worden via internet: www.alterra.nl.

Het aanbieden van nieuwe recreatievormen in bos en natuur, bijvoorbeeld houttrommelen in Staphorst, levert financieel nog niet veel op. In Nederland is het in het algemeen lastig om recreanten hiervoor te laten betalen. Natuur is feitelijk een collectief goed. Foto Hans Dekker.